

Konstytucja Republiki Łotewskiej

Latvijas Republikas Satversme

**Konstytucja Republiki Łotewskiej
uchwalona przez Zgromadzenie Konstytucyjne
w dniu 15 lutego 1922 r.
i wprowadzona w życie dnia 7 listopada 1922 r.**

Tłumaczenie: Lidia Gołubiec, Iwona Jaroszkiewicz

Podstawą niniejszego tłumaczenia był dziennik urzędowy Łotwy „Latvijas Vēstnesis” (LV), nr 43 z 1 lipca 1993 r. oraz: LV, 19 (150), 12 II 1994; LV, 100/101 (585/586), 12 VI 1996; LV, 331/332 (1046/1047), 17 XII 1997; LV, 308/312 (1369/1373), 23 X 1998; LV, 70 (2645), 10 V 2002; LV, 76 (2841), 22 V 2003; LV, 159 (3107), 07 X 2004; LV, 1 (3369), 03 I 2006; LV, 79 (3655), 17 V 2007 oraz LV, 66 (4052), 29 IV 2009. Tekst Konstytucji zamieszczony jest na stronie internetowej <www.vestnesis.lv>.

Ostatnia zmiana z dnia 8 kwietnia 2009 r.

Spis treści

Rozdział I. Postanowienia ogólne	461
Rozdział II. Saeima	461
Rozdział III. Prezydent Państwa	463
Rozdział IV. Rada Ministrów	465
Rozdział V. Ustawodawstwo	465
Rozdział VI. Sądy	467
Rozdział VII. Kontrola państwowa	468
Rozdział VIII. Podstawowe prawa człowieka	468

Naród Łotewski poprzez swobodnie wybrane przez siebie Zgromadzenie Konstytucyjne postanowił nadać sobie niniejszą Konstytucję¹:

Rozdział I

Postanowienia ogólne

Artykuł 1

Łotwa jest niepodległą republiką demokratyczną.

Artykuł 2

Władza zwierzchnia w państwie łotewskim należy do narodu łotewskiego.

Artykuł 3

Terytorium Łotwy, w granicach ustalonych w umowach międzynarodowych, składa się z Liwlandii², Łatgalii³, Kurlandii⁴ i Semigalii⁵.

Artykuł 4

Językiem państwowym w Republice Łotewskiej jest język łotewski. Flaga Łotwy jest czerwona z białym pasem.

[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 15 października 1998 r.]

Rozdział II

Saeima

Artykuł 5

Saeima składa się ze stu przedstawicieli narodu.

Artykuł 6

Saeima wybierana jest w drodze powszechnego, równego, bezpośredniego, tajnego i proporcjonalnego głosowania.

Artykuł 7

Łotwa podzielona jest na okręgi wyborcze, a liczbę deputowanych wybieranych w każdym okręgu wy-

borczym ustala się proporcjonalnie do liczby wyborców w tym okręgu.

Artykuł 8

Prawo wyborcze mają obywatele Republiki Łotewskiej korzystający z pełni praw, którzy w dniu wyborów osiągnęli wiek 18 lat.

[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 27 stycznia 1994 r.]

Artykuł 9

Do Saeimy może być wybrany każdy obywatel Łotwy korzystający z pełni praw, który w pierwszym dniu wyborów ma ukończone 21 lat.

Artykuł 10

Saeima wybierana jest na 4 lata.

[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 4 grudnia 1997 r.]

Artykuł 11

Wybory do Saeimy odbywają się w pierwszą sobotę października.

[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 4 grudnia 1997 r.]

Artykuł 12

Nowo wybrana Saeima zbiera się na pierwsze posiedzenie w pierwszy wtorek listopada, i w tymże dniu upływa kadencja poprzedniej Saeimy.

Artykuł 13

W sytuacji, gdy na skutek rozwiązania Saeimy wybory przeprowadza się w innej porze roku, nowa Saeima zbiera się nie później niż miesiąc po jej wybraniu, a jej mandaty wygasają po upływie trzech lat, w pierwszy wtorek listopada, kiedy się zbiera nowo wybrana Saeima.

[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 4 grudnia 1997 r.]

Artykuł 14

Co najmniej jedna dziesiąta wyborców ma prawo wystąpić o ogłoszenie referendum w sprawie odwołania Saeimy. Jeśli w referendum za odwołaniem Saeimy zagłosuje większość przy liczbie uczestniczących wynoszącej co najmniej dwie trzecie głosujących w poprzednich wyborach do Saeimy, Saeimę

¹ Podstawę niniejszego przekładu stanowił tekst w języku łotewskim.

² W oryginale: „Vidzeme”.

³ W oryginale: „Latgale”.

⁴ W oryginale: „Kurzeme”.

⁵ W oryginale: „Zemgale”.

uznaje się za odwołaną. Z prawa do ogłoszenia referendum w sprawie odwołania Saeimy nie można skorzystać w ciągu jednego roku po zwołaniu Saeimy, w ciągu roku przed upływem kadencji Saeimy, w okresie ostatnich sześciu miesięcy kadencji Prezydenta Państwa, jak również w okresie krótszym niż sześć miesięcy od poprzedniego referendum w sprawie odwołania Saeimy.

[W brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 8 kwietnia 2009 r.]

Artykuł 15

Posiedzenia Saeimy odbywają się w Rydze i tylko w sytuacjach wyjątkowych mogą odbyć się w innym miejscu.

Artykuł 16

Saeima wybiera swoje Prezydium składające się z Przewodniczącego, dwóch jego zastępców i sekretarzy. Prezydium Saeimy działa nieprzerwanie przez cały okres kadencji Saeimy.

Artykuł 17

Pierwsze posiedzenie nowo wybranej Saeimy otwiera Przewodniczący poprzedniej Saeimy lub inny członek Prezydium przez nie wyznaczony.

Artykuł 18

Saeima sama sprawdza pełnomocnictwa swoich członków.

Pełnomocnictwo członka Saeimy uzyskuje osoba wybrana do Saeimy, o ile na posiedzeniu Saeimy złoży następującą uroczystą przysięgę:

„Podejmując się obowiązków deputowanego do Saeimy, przed narodem łotewskim przysięgam (uroczyście obiecuję) być wiernym Łotwie, umacniać jej suwerenność i język łotewski, jako jedyny język państwowy, bronić Łotwy jako państwa niepodległego i demokratycznego, swoje obowiązki wypełniać uczciwie i zgodnie z sumieniem. Zobowiązuję się przestrzegać konstytucji i ustaw Łotwy”.

[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 5 listopada 2002 r.]

Artykuł 19

Prezydium Saeimy zwołuje sesję i zarządza zwyczajne lub nadzwyczajne posiedzenia Saeimy.

Artykuł 20

Prezydium Saeimy zarządza zwołanie posiedzenia Saeimy, jeżeli zażąda tego Prezydent Państwa, premier lub nie mniej niż jedna trzecia członków Saeimy.

Artykuł 21

Saeima opracowuje regulamin działalności wewnętrznej i porządek swoich obrad. Językiem roboczym Saeimy jest język łotewski.

[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 30 kwietnia 2002 r.]

Artykuł 22

Posiedzenia Saeimy są jawne. Na wniosek dziesięciu członków Saeimy, Prezydenta Państwa, premiera lub jednego z ministrów, Saeima może postanowić większością głosów, w obecności co najmniej dwóch trzecich jego członków, o przeprowadzeniu posiedzenia tajnego.

Artykuł 23

Posiedzenia Saeimy mogą odbywać się, jeśli bierze w nich udział co najmniej połowa członków Saeimy.

Artykuł 24

Saeima podejmuje uchwały bezwzględną większością głosów obecnych członków Saeimy, z wyjątkiem szczególnych przypadków przewidzianych w Konstytucji.

Artykuł 25

Saeima wybiera komisję, określając liczbę ich członków i zadania. Komisje mają prawo żądać niezbędnych do ich pracy danych i wyjaśnień od poszczególnych ministrów i władz samorządowych oraz wzywać na swoje posiedzenia w celu złożenia wyjaśnień wyznaczonych przedstawicieli odpowiednich ministerstw i władz samorządowych. Komisje mogą działać również w przerwach między sesjami.

Artykuł 26

Saeima powołuje parlamentarne komisje śledcze dla określonych spraw, jeśli zażąda tego co najmniej jedna trzecia jego członków.

Artykuł 27

Saeima ma prawo zwracać się do premiera lub poszczególnych ministrów z interpelacjami i pytaniami,

na które odpowiedzi powinni udzielać zapytani lub też przez nich upoważnieni i odpowiedzialni merytorycznie urzędnicy. Premier lub ministrowie na żądanie Saeimy lub jej komisji powinni przedstawić odpowiednie dokumenty i akty prawne.

Artykuł 28

Członka Saeimy nie można pociągnąć do odpowiedzialności sądowej, administracyjnej, ani dyscyplinarnej za głosowanie lub za poglądy wyrażone podczas pełnienia funkcji. Członka Saeimy można pociągnąć do odpowiedzialności sądowej, nawet podczas pełnienia swej funkcji, jeżeli rozpowszechnia:

- 1) oszczercze informacje, wiedząc o ich fałszywości,
- 2) oszczercze informacje o życiu prywatnym lub rodzinnym.

Artykuł 29

Członka Saeimy nie można aresztować, przeprowadzić u niego rewizji ani też w inny sposób ograniczyć jego wolności osobistej bez zgody Saeimy. Członek Saeimy może zostać aresztowany w razie schwytania go na gorącym uczynku przestępstwa. O aresztowaniu członka Saeimy należy w ciągu 24 godzin powiadomić Prezydium Saeimy, które na najbliższym posiedzeniu Saeimy przedstawia do rozpatrzenia sprawę zatrzymania członka Saeimy w areszcie lub jego zwolnienia. W okresie między sesjami o dalszym zatrzymaniu członka Saeimy w areszcie decyduje Prezydium Saeimy.

Artykuł 30

Przeciwko członkowi Saeimy nie można wszcząć bez zgody Saeimy postępowania karnego lub nałożyć na niego kary administracyjnej.

[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 4 grudnia 1997 r.]

Artykuł 31

Członek Saeimy ma prawo do odmowy złożenia zeznań:

1. o osobach, które jemu jako przedstawicielowi narodu powierzyły jakiekolwiek fakty lub informacje;
2. o osobach, którym pełniąc funkcje przedstawiciela narodu powierzyły jakiekolwiek fakty lub informacje;
3. o samych tych faktach lub informacjach.

Artykuł 32

Członek Saeimy nie może ani w swoim imieniu, ani na konto innych osób otrzymywać od państwa zamówień i koncesji. Postanowienia niniejszego artykułu stosują się również do ministrów, nawet jeśli nie są członkami Saeimy.

Artykuł 33

Członkowie Saeimy otrzymują wynagrodzenie z kasy państwowej.

Artykuł 34

Nikt nie może być pociągnięty do odpowiedzialności za rozpowszechnianie sprawozdań z posiedzeń Saeimy i komisji, jeżeli są one zgodne z rzeczywistością. Informacje na temat tajnych posiedzeń Saeimy i komisji mogą być udzielone wyłącznie za zgodą Prezydium Saeimy lub prezydium komisji.

Rozdział III Prezydent Państwa

Artykuł 35

Prezydent Państwa wybierany jest przez Saeimę na okres czterech lat.

[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 4 grudnia 1997 r.]

Artykuł 36

Prezydent Państwa wybierany jest w głosowaniu tajnym większością co najmniej 51 głosów członków Saeimy.

Artykuł 37

Na Prezydenta Państwa może być wybrany obywatel Łotwy korzystający z pełni praw, który ukończył 40 lat. Na Prezydenta Państwa nie może być wybrany obywatel z podwójnym obywatelstwem:

[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 4 grudnia 1997 r.]

Artykuł 38

Urząd Prezydenta Państwa nie może być łączony z innym urządzeniem. Jeżeli osoba wybrana na Prezydenta Państwa jest członkiem Saeimy, powinna ona złożyć mandat członka Saeimy.

Artykuł 39

Jedna i ta sama osoba nie może pełnić urzędu Prezydenta Państwa dłużej niż przez osiem lat z rzędu.
[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 4 grudnia 1997 r.]

Artykuł 40

Prezydent Państwa, obejmując urząd, na posiedzeniu Saeimy składa następującą uroczystą przysięgę:

„Przysięgam, że cały mój wysiłek poświęcony będzie dobru narodu łotewskiego. Uczynię wszystko, co będzie w mojej mocy, by sprzyjać dobrobytowi Państwa Łotewskiego i jego mieszkańców. Będę uznawał za świętość i przestrzegał Konstytucji Łotwy i ustaw państwowych. W stosunku do wszystkich będę sprawiedliwy, a obowiązki będę wypełniał zgodnie z sumieniem”.

[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 3 maja 2007 r.]

Artykuł 41

Prezydent Państwa reprezentuje państwo w stosunkach międzynarodowych, mianuje przedstawicieli dyplomatycznych Łotwy za granicą oraz przyjmuje przedstawicieli dyplomatycznych innych państw. Wykonuje uchwały Saeimy o ratyfikacji umów międzynarodowych.

Artykuł 42

Prezydent Państwa jest zwierzchnikiem sił zbrojnych. Na czas wojny mianuje naczelnego dowódcę.

Artykuł 43

Prezydent Państwa na podstawie uchwały Saeimy ogłasza stan wojny.

Artykuł 44

Prezydent Państwa ma prawo do podjęcia niezbędnych kroków obrony wojskowej, jeżeli inne państwo wypowie wojnę Łotwie lub nieprzyjaciół naruszy granice Łotwy. Jednocześnie Prezydent Państwa niezwłocznie zwołuje Saeimę, która decyduje o ogłoszeniu i rozpoczęciu stanu wojny.

Artykuł 45

Prezydent Państwa ma prawo ułaskawienia przestępców, skazanych prawomocnym wyrokiem sądo-

wym. Zakres i tryb wykorzystania tego uprawnienia określa odrębna ustawa. Amnestię uchwała Saeima.
[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 4 grudnia 1997 r.]

Artykuł 46

Prezydent Państwa ma prawo zwoływania i prowadzenia nadzwyczajnych posiedzeń Gabinetu Ministrów oraz określania porządku dziennego tych posiedzeń.

Artykuł 47

Prezydent Państwa ma prawo inicjatywy ustawodawczej.

Artykuł 48

Prezydent Państwa ma prawo zgłaszać wnioski o rozwiązanie Saeimy. Następnie przeprowadza się referendum w tej sprawie. Jeśli w referendum ponad połowa wyborców opowie się za rozwiązaniem Saeimy, uznaje się, że Saeima została rozwiązana i zarządzane są nowe wybory, które powinny odbyć się nie później niż w ciągu dwóch miesięcy po rozwiązaniu Saeimy.

Artykuł 49

Jeśli Sejm zostaje rozwiązany lub odwołany, mandaty posłów na Sejm obowiązują do zwołania nowego Sejmu, jednak obecny Sejm może obradować na posiedzeniach wyłącznie po zwołaniu go przez Prezydenta Państwa. Porządek dnia tych posiedzeń Sejmu określa Prezydent Państwa. Nowe wybory muszą zostać rozpisane w terminie nie krótszym niż jeden miesiąc i nie dłuższym niż dwa miesiące od dnia odwołania Sejmu.

[W brzmieniu nadanym ustawą o zmianie konstytucji z dnia 8 kwietnia 2009 r.]

Artykuł 50

Jeżeli w referendum ponad połowę głosów oddano przeciwko rozwiązaniu Saeimy, uważa się, że Prezydent Państwa został odwołany i Saeima wybiera nowego Prezydenta Państwa na pozostały okres kadencji odwołanego prezydenta.

Artykuł 51

Na wniosek co najmniej połowy wszystkich członków Saeimy, Saeima na tajnym posiedzeniu większoś-

cią nie mniejszą niż dwóch trzecich swoich członków może postanowić o odwołaniu Prezydenta Państwa. Po powzięciu takiej uchwały Saeima niezwłocznie wybiera nowego Prezydenta Państwa.

Artykuł 52

Jeżeli Prezydent Państwa składa rezygnację ze stanowiska, umiera lub zostaje odwołany przed upływem jego kadencji, obowiązki Prezydenta Państwa pełni przewodniczący Saeimy, dopóki Saeima nie wybierze nowego Prezydenta. Przewodniczący Saeimy pełni także obowiązki Prezydenta Państwa, jeżeli znajduje się on poza granicami państwa lub gdy zachodzą inne przeszkody dla sprawowania jego obowiązków.

Artykuł 53

Prezydent Państwa nie ponosi politycznej odpowiedzialności za swoje działania. Wszystkie zarządzenia Prezydenta Państwa powinny być również podpisane przez premiera lub właściwego ministra, którzy przejmują pełną odpowiedzialność za te zarządzenia, z wyjątkiem przypadków przewidzianych w artykułach 48 i 56.

Artykuł 54

Prezydent Państwa może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej, jeżeli Saeima wyraża na to zgodę większością co najmniej dwóch trzecich głosów.

Rozdział IV Rada Ministrów

Artykuł 55

Gabinet Ministrów składa się z premiera i wyznaczonych przez niego ministrów.

Artykuł 56

Gabinet Ministrów formuje osoba desygnowana przez Prezydenta Państwa.

Artykuł 57

Liczbę ministerstw i zakres ich działalności oraz wzajemne stosunki pomiędzy instytucjami rządowymi określa ustawa.

Artykuł 58

Gabinetowi Ministrów podlegają urzędy administracji państwowej.

Artykuł 59

Premier i ministrowie w trakcie wykonywania swoich funkcji winni cieszyć się zaufaniem Saeimy, a za swoje działania ponoszą odpowiedzialność przed Saeimą. Jeżeli Saeima wyraża wotum nieufności premierowi, do dymisji powinien podać się cały gabinet. Jeżeli wotum nieufności zostało wyrażone jednemu z ministrów, powinien on podać się do dymisji, zaś premier na jego miejsce powinien wyznaczyć inną osobę.

Artykuł 60

Posiedzeniom Gabinetu Ministrów przewodniczy premier, a pod jego nieobecność minister do tego upoważniony przez premiera.

Artykuł 61

Gabinet Ministrów rozpatruje wszystkie projekty ustaw opracowane przez poszczególne ministerstwa i kwestie wchodzące w zakres działania kilku ministerstw oraz kwestie polityki państwowej przedłożone przez poszczególnych członków gabinetu.

Artykuł 62

Jeżeli państwu zagraża nieprzyjaciel zewnętrzny lub jeśli w państwie lub jego części powstały lub grożą zamieszki stanowiące zagrożenie dla istniejącego ustroju państwowego, Gabinet Ministrów ma prawo zarządzić stan wyjątkowy, informując o tym w ciągu 24 godzin Prezydium Saeimy, która uchwałą Gabinetu Ministrów w tej sprawie niezwłocznie przedkłada Saeimie.

Artykuł 63

Ministrowie, nawet jeśli nie są członkami Saeimy, a także urzędnicy odpowiedzialni i upoważnieni przez ministrów mają prawo uczestniczenia w posiedzeniach Saeimy i jego komisji oraz wnoszenia uwag i poprawek do projektów ustaw.

Rozdział V Ustawodawstwo

Artykuł 64

Władza ustawodawcza należy do Saeimy oraz do narodu w trybie i zakresie przewidzianym w niniejszej Konstytucji.

Artykuł 65

Projekty ustaw do Saeimy mogą wnosić: Prezydent Państwa, Gabinet Ministrów, komisje Saeimy, nie mniej niż pięciu deputowanych oraz, w przypadkach i trybie przewidzianym w niniejszej Konstytucji, nie mniej niż jedna dziesiąta wyborców.

Artykuł 66

Corocznie przed rozpoczęciem roku finansowego Saeima uchwała budżet dochodów i wydatków państwa, którego projekt wnosi Gabinet Ministrów. Jeżeli Saeima podejmuje rozstrzygnięcie, którym związane są nieprzewidziane wydatki, to musi wskazać również środki dla pokrycia tych wydatków. Po zakończeniu roku budżetowego Gabinet Ministrów przedstawia sprawozdanie z wykonania budżetu do zaaprobowania przez Saeimę.

Artykuł 67

Saeima określa liczebność sił zbrojnych państwa w czasie pokoju.

Artykuł 68

Wszystkie umowy międzynarodowe w sprawach, które rozstrzyga się w drodze ustawy wymagają ratyfikacji przez Saeimę. Zawierając umowy międzynarodowe, Łotwa mając na uwadze wzmocnienie demokracji, może przekazać instytucjom międzynarodowym część kompetencji instytucji państwowych. Umowy międzynarodowe, w których część kompetencji organów władzy państwowej zostaje przekazana instytucjom międzynarodowym, Saeima może ratyfikować większością dwóch trzecich głosów, w obecności co najmniej dwóch trzecich ogólnej liczby deputowanych.

Członkostwo Łotwy w Unii Europejskiej podlega decyzji narodu w drodze referendum, które zarządza Saeima.

Na wniosek co najmniej połowy członków Saeimy istotne zmiany warunków uczestnictwa Łotwy w Unii Europejskiej są rozstrzygane przez naród w drodze referendum.

[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 8 maja 2003 r.]

Artykuł 69

Prezydent Państwa podpisuje ustawy uchwalone przez Saeimę nie wcześniej niż dziesiątego dnia i nie później niż dwudziestego pierwszego dnia po

ich uchwaleniu. Ustawa wchodzi w życie czternaście dni po jej podpisaniu, jeśli w ustawie nie jest przewidziany inny termin.

[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 23 września 2004 r.]

Artykuł 70

Prezydent Państwa podpisuje ustawy według następującej formuły: „Saeima (lub naród) uchwaliła, a Prezydent Państwa podpisuje następującą ustawę: (tekst ustawy)”.

Artykuł 71

W ciągu dziesięciu dni, licząc od dnia uchwalenia ustawy przez Saeimę, Prezydent Państwa może skierować do Przewodniczącego Saeimy żądanie powtórzonego rozpatrzenia ustawy przez Saeimę. Jeżeli Saeima nie wprowadzi zmian do ustawy, Prezydent Państwa nie może zgłosić sprzeciwu po raz drugi.

[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 23 września 2004 r.]

Artykuł 72

Prezydent Państwa ma prawo odroczyć podpisanie ustawy na okres dwóch miesięcy. Odracza on podpisanie ustawy, jeżeli zażąda tego nie mniej niż jedna trzecia członków Saeimy. Uprawnienie to Prezydent Państwa lub jedna trzecia członków Saeimy mogą wykorzystać w ciągu dziesięciu dni, licząc od dnia uchwalenia ustawy przez Saeimę. Odroczoną w ten sposób ustawę można poddać pod referendum narodowe, jeżeli zażąda tego nie mniej niż jedna dziesiąta wyborców. Jeżeli żądanie w tej sprawie nie wpłynie w ciągu wspomnianych dwóch miesięcy, ustawa podlega podpisaniu i ogłoszeniu. Nie przeprowadza się jednak referendum, jeżeli Saeima ponownie podda ustawę pod głosowanie, a za jej uchwaleniem opowie się nie mniej niż trzy czwarte członków Saeimy.

[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 23 września 2004 r.]

Artykuł 73

Przedmiotem referendum narodowego nie mogą być następujące sprawy: budżet, pożyczki, podatki, cła, taryfy kolejowe, służba wojskowa, ogłoszenie i rozpoczęcie wojny, zawarcie pokoju, ogłoszenie stanu wyjątkowego i jego zakończenie, mobilizacja i demobilizacja oraz umowy z państwami obcymi.

Artykuļ 74

Ustavę uchwaloną przez Saeimę i odroczoną w trybie przewidzianym w art. 72 uznaje się za uchyloną, jeśli liczba osób, które wzięły udział w referendum narodowym stanowi co najmniej połowę liczby wyborców, którzy wzięli udział w ostatnich wyborach do Saeimy i jeżeli większość głosowała za anulowaniem ustawy.

[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 21 marca 1933 r.]

Artykuļ 75

Jeżeli Saeima większością nie mniejszą niż dwóch trzecich głosów uchwała ustawę w trybie pilnym, Prezydent Państwa nie może zażądać powtórnego jej rozpatrzenia, nie może zostać ona poddana referendum narodowemu i musi zostać podpisana przez Prezydenta Państwa nie później niż w trzecim dniu po jej otrzymaniu.

Artykuļ 76

Saeima może zmienić Konstytucję na posiedzeniu, w którym uczestniczy co najmniej dwie trzecie członków Saeimy. Zmiany uchwalane są w trzech czytaniach większością nie mniejszą niż dwóch trzecich głosów obecnych deputowanych.

Artykuļ 77

Warunkiem wejścia w życie zmian art. 1, art. 2, art. 3, art. 4, art. 6 lub art. 77 Konstytucji dokonanych przez Saeimę, jest zatwierdzenie ich w referendum narodowym.

[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 15 października 1998 r.]

Artykuļ 78

Nie mniej niż jedna dziesiąta część wyborców ma prawo złożyć Prezydentowi Państwa całkowicie opracowany projekt zmian Konstytucji lub projekt ustawy, który Prezydent przekazuje do Saeimy. Jeżeli projekt ten, Saeima uchwali z istotnymi zmianami, poddaje się go pod referendum narodowe.

Artykuļ 79

Zmianę Konstytucji przekazaną do rozpatrzenia w referendum uznaje się za uchwaloną, jeżeli za zmianą głosowała co najmniej połowa wyborców, którzy mają prawo głosu. Przekazany do rozpatrzenia w referendum projekt ustawy, decyduje o członkostwie Ło-

twy w Unii Europejskiej lub o istotnych zmianach warunków uczestnictwa w niej, uznaje się za przyjęte, jeżeli liczba głosujących stanowi co najmniej połowę liczby wyborców, którzy wzięli udział w ostatnich wyborach do Saeimy, a większość głosowała za projektem ustawy, za członkostwem Łotwy w Unii Europejskiej lub za istotnymi zmianami warunków uczestnictwa w niej.

[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 8 maja 2003 r.]

Artykuļ 80

W referendum mogą uczestniczyć wszyscy obywatele Łotwy, uprawnieni do głosowania w wyborach do Saeimy.

Artykuļ 81

[Usunięty ustawą z 3 maja 2007 roku]

Rozdział VI Sądy

Artykuļ 82

Wymiar sprawiedliwości na Łotwie jest sprawowany przez sądy rejonowe (miejskie), okręgowe i Sąd Najwyższy, zaś w razie wojny lub stanu nadzwyczajnego – również przez sądy wojskowe.

[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 15 października 1998 r.]

Artykuļ 83

Sędziowie są niezawisli i podlegają wyłącznie prawu.

Artykuļ 84

Sędziów zatwierdza Saeima i są nieodwołalni. Odwołać sędziego ze stanowiska wbrew jego woli może Saeima wyłącznie w przypadkach przewidzianych przez ustawę na podstawie orzeczenia kolegium dyscyplinarnego lub wyroku sądu w sprawie karnej. Ustawa może określić wiek, po osiągnięciu którego sędziowie przestają sprawować urząd.

[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 4 grudnia 1997 r.]

Artykuļ 85

Na Łotwie istnieje Sąd Konstytucyjny, który w ramach kompetencji określonych w ustawie, rozpatruje sprawy dotyczące zgodności ustaw z Konstytucją oraz

inne sprawy przekazane przez ustawę do jego kompetencji. Sąd Konstytucyjny ma prawo orzekania o utracie mocy obowiązującej ustaw i innych aktów normatywnych lub ich części. Sędziów Sądu Konstytucyjnego na czas określony w ustawie mianuje Saeima w tajnym głosowaniu, większością co najmniej 51 głosów.

[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 5 czerwca 1996 r.]

Artykuł 86

Sprawiedliwość może być wymierzana tylko przez organy, którym uprawnienia takie nadaje ustawa, i tylko w trybie przewidzianym w ustawie. Sądy wojskowe działają na podstawie ustawy szczególnej.

Rozdział VII Kontrola państwowa

Artykuł 87

Kontrola państwowa jest niezależną instytucją kolegialną.

Artykuł 88

Kontrolerzy państwowi są mianowani i zatwierdzani w takim samym trybie jak sędziowie, lecz wyłącznie na czas określony, w trakcie którego mogą być odwołani jedynie na podstawie orzeczenia sądowego. Strukturę i kompetencje Kontroli państwowej określa ustawa szczególna.

Rozdział VIII Podstawowe prawa człowieka

[Rozdział dodany ustawą z 15 października 1998 r.]

Artykuł 89

Państwo uznaje i broni podstawowych praw a człowieka zgodnie z niniejszą Konstytucją, ustawami i umowami międzynarodowymi wiążącymi Łotwę.

Artykuł 90

Każdy ma prawo znać swoje prawa.

Artykuł 91

Wszyscy ludzie na Łotwie są równi wobec prawa i sądów. Prawa człowieka realizowane są bez jakiegokolwiek dyskryminacji.

Artykuł 92

Każdy ma prawo do obrony swoich praw i interesów prawnych przed sprawiedliwym sądem. Każdy uważany jest za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona zgodnie z ustawą. W przypadku bezpodstawnego naruszenia praw, każdy ma prawo do odpowiedniego odszkodowania. Każdy ma prawo do pomocy adwokata.

Artykuł 93

Prawo każdego do życia jest chronione przez ustawę.

Artykuł 94

Każdy ma prawo do wolności i nietykalności osobistej. Nikogo nie można pozbawić lub ograniczyć jego wolności, inaczej niż zgodnie z ustawą.

Artykuł 95

Państwo broni honoru i godności człowieka. Torturowanie, innego rodzaju okrutne lub poniżające godność człowieka traktowanie jest zabronione. Nikogo nie można poddać karom okrutnym lub poniżającym godność człowieka.

Artykuł 96

Każdy ma prawo do nietykalności życia prywatnego, domu i korespondencji.

Artykuł 97

Każdy, kto legalnie przebywa na terytorium Łotwy ma prawo do swobodnego przemieszczania się i wyboru miejsca zamieszkania.

Artykuł 98

Każdy ma prawo do swobodnego wyjazdu z Łotwy. Każdy, kto posiada paszport łotewski, znajduje się pod opieką państwa poza Łotwą i ma prawo swobodnego powrotu na Łotwę. Obywatel łotewski nie może zostać wydany obcemu państwu, z wyjątkiem przypadków przewidzianych w umowach międzynarodowych, ratyfikowanych przez Saeimę, o ile wydanie nie łamie podstawowych praw człowieka określonych w Konstytucji.

[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 23 września 2004 r.]

Artykuł 99

Każdy ma prawo do wolności myśli, sumienia i wyznania religijnego. Kościół jest oddzielony od państwa.

Artykuļ 100

Každy ma prawo do wolności słowa, która obejmuje prawo swobodnego pozyskiwania, przechowywania i rozpowszechniania informacji oraz wolność wyrażania swoich poglądów. Cenzura jest zakazana.

Artykuļ 101

Každy obywatel Łotwy ma prawo, w zakresie przewidzianym w ustawie, uczestniczyć w działalności państwa i samorządów oraz ma prawo dostępu do służby państwowej.

Samorządy wybierane są przez obywateli Łotwy oraz obywateli Unii Europejskiej, którzy na stałe zamieszkują na terytorium Łotwy. Každy obywatel Unii Europejskiej, który na stałe zamieszkuje na Łotwie, ma prawo w sposób przewidziany w ustawie uczestniczyć w pracy samorządu. Językiem roboczym samorządu jest język łotewski.

[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 23 września 2004 roku]

Artykuļ 102

Každy ma prawo do zrzeszania się w stowarzyszenia, partie polityczne i inne organizacje społeczne.

Artykuļ 103

Państwo broni wolności uprzednio zapowiedzianych pokojowych zebrań, pochodów i pikiet.

Artykuļ 104

Každy ma prawo zwracać się do urzędów państwowych i samorządowych z wnioskami i otrzymać merytoryczną odpowiedź. Každy ma prawo do otrzymania odpowiedzi w języku łotewskim.

[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 30 kwietnia 2002 r.]

Artykuļ 105

Každy ma prawo do własności. Własność nie może być wykorzystywana wbrew interesom publicznym. Prawo własności można ograniczyć wyłącznie ustawą. Wywłaszczenie na potrzeby społeczeństwa dopuszczalne jest tylko w wyjątkowych sytuacjach na podstawie odrębnej ustawy i za sprawiedliwym odszkodowaniem.

Artykuļ 106

Každy ma prawo do swobodnego wyboru zawodu i miejsca pracy zgodnie z własnymi możliwościami

i kwalifikacjami. Praca przymusowa jest zakazana. Za pracę przymusową nie jest uważane włączanie do likwidacji katastrof i ich skutków i zatrudnienie na podstawie orzeczenia sądowego.

Artykuļ 107

Každy pracownik ma prawo do otrzymania za wykonaną pracę odpowiedniej płacy, nie mniejszej od ustalonego w państwie minimum oraz prawo do cotygodniowych dni wolnych i corocznego płatnego urlopu.

Artykuļ 108

Pracownicy mają prawo do zawierania umów zbiorowych oraz prawo do strajku. Państwo chroni wolność związków zawodowych.

Artykuļ 109

Každy ma prawo do zabezpieczenia socjalnego na wypadek starości, niezdolności do pracy, bezrobocia i w innych określonych w ustawie przypadkach.

Artykuļ 110

Państwo chroni i wspiera małżeństwo – związek pomiędzy mężczyzną i kobietą, rodzinę, prawa rodziców i dziecka. Państwo udziela szczególnej pomocy dzieciom niepełnosprawnym, dzieciom pozostającym bez opieki rodziców i poddanym przemocy.

[W brzmieniu nadanym ustawą z dnia 15 grudnia 2005 r.]

Artykuļ 111

Państwo chroni zdrowie człowieka i każdemu gwarantuje podstawową pomoc medyczną.

Artykuļ 112

Každy ma prawo do wykształcenia. Państwo zapewnia możliwość bezpłatnego nabycia wykształcenia podstawowego i średniego. Wykształcenie podstawowe jest obowiązkowe.

Artykuļ 113

Państwo uznaje swobodę twórczości naukowej, artystycznej i innej oraz chroni prawa autorskie i patentowe.

Artykuļ 114

Osoby należące do mniejszości narodowych mają prawo do zachowania i rozwijania swego języka, swojej kulturowej i etnicznej tożsamości.

Artykuł 115

Państwo broni prawa każdego do życia w sprzyjającym środowisku, udzielając informacji na temat stanu środowiska i troszcząc się o jego ochronę i poprawę.

Artykuł 116

Prawa, o których mowa w art. 96, art. 97, art. 98, art. 100, art. 102, art. 103, art. 106 i art. 108 mogą zostać ograniczone w wypadkach określonych w ustawie, w celu zapewnienia praw innych osób, demokra-

tycznego ustroju państwowego, bezpieczeństwa, dobrobytu i moralności społeczeństwa. Na podstawie przepisów niniejszego artykułu można ograniczyć także wyrażanie przekonań religijnych.

J. Cakste

Prezydent Zgromadzenia Ustawodawczego

R. Ivanovs

Sekretarz Zgromadzenia Ustawodawczego